

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.2.7>

FOLKLOR JAKO DYSCYPLINA W SZKOLENIU ZAWODOWYM PRZYSZŁYCH NAUCZYCIELI JĘZYKA I LITERATURY UKRAIŃSKIEJ: INTEGRACYJNY ASPEKT STUDIÓW

Liliia Ovdiihuk

*kandydat nauk pedagogicznych, docent,
docent Katedry Języka i Literatury Ukraińskiej
Prywatnej Szkoły Wyższej „Międzynarodowy Uniwersytet Ekonomiczno-Humanistyczny
imienia akademika Stepana Demianczuka” (Równe, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-0268-5969
e-mail: lilia_regi@ukr.net*

Adnotacja. W artykule ujawniono cechy integracyjnego studium kursu „Folklor” w procesie kształcenia przyszłych nauczycieli języka i literatury ukraińskiej. Wyróżniono kompetencje integracyjne i literaturoznawcze oraz formy, środki, metody ich kształtowania. Przedstawiono rodzaje integracji interdyscyplinarnej: zewnątrzprzedmiotową i wewnątrzprzedmiotową. Zewnątrzprzedmiotowa integracja odbywa się poprzez przyciąganie wiedzy z pokrewnych nauk humanistycznych: historii i kultury Ukrainy oraz dyscyplin cyklu literaturoznawczego „Wprowadzenie do literaturoznawstwa”, „Historia literatury ukraińskiej”. Stwierdzono, że integracja międzystrefowa jest możliwa w procesie postrzegania i rozumienia dzieł folklorystycznych z grafiką, muzyką, malarstwem. innymi rodzajami sztuki. W artykule przedstawiono integrację na poziomie aktywności, która odbywa się poprzez wprowadzenie do tradycyjnego procesu uczenia się strategii krytycznego myślenia, teleinformatykę; połączenie form nauczania: działań edukacyjnych i pozaszkolnych; nauczanie na odległość z audytorium; działania edukacyjne i badawcze krajoznawcze. Przedstawiono autorską metodykę integracyjnego studium kursu „Folklor” i udowodniono, że znane i aktywne elementy współdziałają, tworząc kompetencje integracyjne i literaturoznawcze u przyszłych nauczycieli języka ukraińskiego i literatury.

Słowa kluczowe: przyszli nauczyciele języka ukraińskiego i literatury, folklor jako dyscyplina, kompetencje integracyjno-literaturoznawcze, integracja zewnątrzprzedmiotowa, integracja wewnątrzprzedmiotowa, integracja aktywności, elementy wiedzy i aktywności.

FOLKLORE COURSE AS A DISCIPLINE IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE: INTEGRATIVE ASPECT OF STUDYING

Liliia Ovdiihuk

*PhD in Pedagogy, Associated Professor,
Associated Professor at Ukrainian Language and Literature Department
International University of Economics and Humanities
named after Academician Stepan Demianchuk (Rivne, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-0268-5969
e-mail: lilia_regi@ukr.net*

Abstract. The article reveals the features of the integrative study of the Folklore course in the process of training future teachers of Ukrainian language and literature. It singles out the integrative literary competence as well as forms, means, and methods of its development. There are two different types of interdisciplinary integration presented in this article: interdisciplinary and intradisciplinary. The interdisciplinary integration takes place through the involvement of knowledge from the related humanities: history and culture of Ukraine as well as disciplines of the literary studies cycle, namely Introduction to Literary Studies, History of Ukrainian Literature. It is revealed that inter-artistic integration is possible within the process of perception and understanding of folklore works in combination with graphics, music, painting, and other arts. The article outlines the integration at the activity level, which occurs through the introduction of critical thinking strategies and ICT into the traditional educational process, combination of different forms of education, namely educational and extracurricular activities, distance learning with classroom lessons, learning and researching the folklore. The author presents her method of integrative study of the Folklore course and proves that the cognitive and activity components interact and develop the integrative literary competence in future teachers of Ukrainian language and literature.

Key words: future teachers of Ukrainian language and literature, folklore as a discipline, integrative literary competence, interdisciplinary integration, intradisciplinary integration, activity integration, knowledge and activity components.

ФОЛЬКЛОР ЯК ДИСЦИПЛІНА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ: ІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ

Лілія Овдійчук

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови та літератури

ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'янчука» (Рівне, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-0268-5969

e-mail: lilia_regi@ukr.net

Анотація. У статті розкрито особливості інтеграційного вивчення курсу «Фольклор» у процесі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. Виокремлено інтеграційно-літературознавчу компетентність та форми, засоби, методи її формування. Репрезентовано види міждисциплінарної інтеграції: зовнішньопредметну та внутрішньопредметну. Зовнішньопредметна інтеграція відбувається через залучення знань із суміжних гуманітарних наук: історії і культури України та дисциплін літературознавчого циклу «Вступ до літературознавства», «Історія української літератури». Виявлено, що міжмистецька інтеграція можлива у процесі сприймання і розуміння фольклорних творів з графікою, музикою, живописом. Іншими видами мистецтв. У статті окреслено інтеграцію на діяльнісному рівні, яка відбувається через упровадження у традиційний навчальний процес стратегій критичного мислення, ІКТ; поєднання форм навчання: навчальної та позанавчальної діяльності; шляхом дистанційного навчання з аудиторним; навчальної та науково-дослідницької красназничої діяльності. Представлено авторську методіку інтеграційного вивчення курсу «Фольклор» і доведено, що знанневий та діяльнісний компоненти взаємодіють, формуючи у майбутніх учителів української мови та літератури інтеграційно-літературознавчу компетентність.

Ключові слова: майбутні вчителі української мови і літератури, фольклор як дисципліна, інтеграційно-літературознавча компетентність, зовнішньопредметна інтеграція, внутрішньопредметна інтеграція, діялісна інтеграція, знанневий та діяльнісний компоненти.

1. Вступ/Introduction

Фольклор (або Усна народна творчість) як нормативна навчальна дисципліна включена до освітніх програм бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта Українська мова і література: (Освітня професійна програма, 2018); (Освітня програма, 2019) й, відповідно, до навчальних планів (Навчальний план, 2018) і як вибіркова навчальна дисципліна (за вибором ВНЗ) (Навчальний план, 2019) для вивчення на 1 курсі у першому або другому семестрі. Мета навчальної дисципліни – забезпечити фахову підготовку студентів з дисципліни «Фольклор», допомогти досягнути феномен усної народної творчості, закономірності розвитку, способу побутування, зрозуміти специфіку фольклору, його жанрову систему, сформувати навички аналізу фольклорних текстів з урахуванням особливостей поезики різних жанрів та взаємодії з літературою. (Навчальний план, 2018). Для реалізації означеної мети та формування на цій основі задекларованих загальних та предметних компетентностей необхідно організувати освітній процес на принципах «цілісності та взаємодії», які є «нероздільними. Вони перетинаються і об'єднуються» (Д'юї, 2003: 42). У сучасній педагогіці така комплексна взаємодія пов'язана з інтеграцією. Цей термін трактується як «об'єднання чого-небудь у єдине ціле». (Словник української мови, 1973: 35) та (*integralis*) як «цілісний, єдиний, неподільний» (Скорина, 2004).

Інтеграційні процеси в системі вищої професійної освіти розглядаються сучасними науковцями різнобічно: інтеграція як явище, процес, результат. Важливими у контексті цього дослідження є праці, у яких розкрито теоретичні основи інтеграції С. Гончаренко (1997). Виокремлення едукативної інтегративної галузі наукових знань, яка досліджує інтегративні процеси в освіті (Козловська, Козловський, 2015) дало можливість визначити методологічні підходи: принципи, педагогічні умови, рівні та елементи інтеграції під час вивчення дисципліни «Фольклор» студентами спеціальності «Українська мова і література». Для забезпечення змістової інтеграції, у результаті якої формуються інтегровані знання, вміння та навички, необхідно передбачити діялісний аспект інтеграції у процесі опанування означеного курсу. Інтеграція ІКТ в освітній процес закладів вищої освіти обумовлюється тим, що таким чином формується інноваційне освітнє середовище для удосконалення викладання та формування ключових і предметних компетентностей (В. Bhasin, (2012), Ю. Буровицька (2016). Розвивальний аспект інтеграції забезпечило використання стратегій критичного мислення (А. King (1995), М. Ліпман (2005), Д. Халперн (2000).

Застосування інтеграційного підходу у професійній освіті бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова та література) частково розглядалося О. Куцевол (2006), яка певною мірою розкрила аспект поєднання інноваційних форм і методів навчальної діяльності студентів з уже традиційними і достатньо апробованими формами і методами викладання у вищій школі, зокрема в організації самостійної роботи студентів. Формування літературознавчої компетентності майбутніх словесників шляхом інтеграції історико-літературних курсів представила Л. Базиль (2011), О. Лілік (2017) розкрила специфіку професійної підготовки майбутніх учителів української літератури в умовах міжпредметної інтеграції. У робочих

навчальних програмах, які проаналізувала М. Вовк (2013), відображено авторське бачення фольклористики та її викладання: тематика лекційних та практичних занять, структурування матеріалу. Значний внесок зробили О. Семенов (2004), З. Лановик та М. Лановик (2006), С. Росовецький (2008), С. Філоненко (2008), І. Руснак (2012), А. Віннічук (2018) у справу посібниково- та підручникотворення з курсу «Фольклор» для закладів вищої освіти з певним змістовим наповненням та методичними основами вивчення означеного предмета. Методичні аспекти вивчення курсу досить ґрунтовно розроблені, представлено різноманітні завдання: репродуктивні, дослідницькі, творчі. У посібниках вказано, але не достатньо розкрито зовнішньо- і внутрішньодисциплінарні та мистецькі взаємозв'язки, не простежується змістова та діяльнісна інтеграція методів, засобів, форм навчання.

На важливості та специфіці формування фольклористичної компетентності майбутнього вчителів української мови та літератури акцентували О. Вернигора (2016), М. Вовк (2012), О. Семенов (2005). Проте проблема вивчення дисципліни «Фольклор» у ЗВО на засадах інтеграції та формування на цій основі інтеграційно-літературознавчої компетентності майбутнього вчителя української мови та літератури не була предметом наукових студій.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування вивчення дисципліни «Фольклор» майбутніми вчителями української мови та літератури на засадах інтеграції і формування інтеграційно-літературознавчої компетентності. Завдання дослідження полягає у з'ясуванні педагогічних умов змістового та діяльнісного аспектів міждисциплінарної інтеграції; підготовці методичного забезпечення вивчення курсу «Фольклор» на засадах інтеграції; визначенні рівня сформованості інтеграційно-літературознавчої компетентності під час інтегрованого вивчення дисципліни «Фольклор».

Матеріал і методи дослідження. Суб'єктами дослідження були студенти 1 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова та література) Запорізького національного університету, Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, Прикарпатського педагогічного університету імені Василя Стефаника, Криворізького державного університету у кількості 152 особи, які вивчали дисципліну «Фольклор» («Усна народна творчість»). Для визначення репрезентативної вибірки було застосовано online калькулятор з параметрами: довірча ймовірність – 95%, похибка – 7%. Розмір валідної вибірки склав 67 осіб. Формування експериментальної (ЕГ) та контрольної груп (КГ) відбувалося із урахуванням зазначеного показника необхідного розміру вибірки. Експериментальна група (ЕГ) нараховувала 33 особи, а до контрольної групи (КГ) увійшли 34 особи. Вивчення дисципліни «Фольклор» (варіанти назв «Усна народна творчість») у контрольній групі відбувалося за традиційною методикою, в експериментальній – на засадах інтеграції. Експериментальне дослідження відбувалося у 2020–2022 рр. і включало три етапи: 1) *підготовчий*: вибір, обґрунтування і теоретичне осмислення проблеми дослідження; розробка моделі формування інтеграційно-літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови та літератури у процесі інтеграційного вивчення курсу «Фольклор»; 2) *основний*: проведення та обробка результатів доекспериментального вимірювання та реалізація експериментального вивчення курсу «Фольклор» на засадах інтеграції; проведення післяекспериментального вимірювання та обробка даних; 3) *заключний*: інтерпретація статистичних показників; зіставлення отриманих результатів із очікуваними; розробка рекомендацій та оформлення результатів дослідження.

Відповідно до завдань кожного з етапів нами використано методи: *теоретичні* (аналіз та синтез філософських, психолого-педагогічних джерел у галузі професійної підготовки майбутнього учителя; моделювання та проєктування для визначення теоретико-методологічних засад дослідження та для поетапного проведення експерименту; вивчення та узагальнення педагогічного досвіду з проблеми інтеграційного вивчення курсу «Фольклор»; порівняння і класифікація для визначення компонентів, критеріїв і рівнів сформованості інтеграційно-літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови та літератури; *емпіричні* методи: спостереження, опитування (стандартне, творче), анкетування викладачів та студентів щодо стану викладання дисципліни «Фольклор»; експеримент; *статистичні* (кількісні, якісні, проєктивні, що стосуються аналізу результатів експерименту).

Для з'ясування реального стану вивчення курсу «Фольклор» у процесі фахової підготовки студентів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) було проведено спостереження, опитування, анкетування із використанням GOOGL-forme «Опитувальник_для студентів_Фольклор» (Овдійчук, 2020).

Аналіз стану готовності студентів 1 курсу до вивчення дисципліни «Фольклор» виявив, що майбутні вчителі української мови та літератури:

- 1) мають недостатньо сформований пізнавальний інтерес до фольклору як фахової дисципліни, яка вивчає феномен усної народної творчості і є духовною цінністю українців;
- 2) на низькому рівні усвідомлюють естетичну, педагогічну, особистісну цінність фольклорних текстів та їхню роль у формуванні національної ідентичності молодого покоління;
- 3) поверхнево розуміють взаємозв'язки фольклору з історією та культурою України, етнографічним краєзнавством; теоретико-літературними, історико-літературними та лінгвістичними дисциплінами;
- 4) розуміння взаємозв'язків усної народної творчості із живописом, музикою, кіно, театром має випадковий і принагідний характер;
- 5) не повною мірою розуміють свою роль як фахівця, особистості у збереженні і поширенні поетичної спадщини українського народу.

Для експериментального навчання було розроблено модель формування інтеграційно-літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови та літератури у процесі інтеграційного

вивчення курсу «Фольклор». Було визначено мету, методологічні підходи, принципи, педагогічні умови експериментального навчання. Формулювання мети відображає компетентнісний підхід у професійній підготовці студентів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література). У професійній освітній програмі (Освітня професійна програма, 2018) визначено низку компетентностей, загальних та предметних, які можуть бути сформовані у процесі вивчення курсу «Фольклор». У запропонованому дослідженні визначено нову компетентність – інтеграційно-літературознавчу, яку гіпотетично можна сформувати у майбутніх учителів української мови та літератури за умови інтеграційного вивчення дисципліни «Фольклор».

У процесі розробки моделі було використано такі наукові підходи: інтеграційний, системний, компетентнісний, акмеологічний, аксіологічний, студентоцентризований. Формування інтеграційно-літературознавчої компетентності ґрунтується на поєднанні загальнодидактичних (науковість, системність, наочність, єдність навчання, розвитку і виховання) та специфічних (міждисциплінарні зв'язки; інтеграція видів, методів, засобів навчання та виховання) принципів. Визначено необхідні педагогічні умови: забезпечення міждисциплінарної інтеграції (змістовий аспект), інтеграції технологій, форм, видів діяльності та навчально-педагогічної взаємодії викладача і студента.

У процесуально-змістовому блоці відображено зміст і методичне забезпечення інтеграційного вивчення курсу «Фольклор». Передбачено інтеграцію на рівні змісту з дисциплінами, що належать до загального та професійного циклу підготовки та інтеграцію сприйняття і розуміння фольклорних творів з іншими видами мистецтва.

Методичне забезпечення інтеграційного вивчення курсу «Фольклор» розкрито через форми, технології, методи, засоби навчання, серед яких виокремлено ті, що допомагають зрозуміти, пояснити, розкрити специфіку фольклору, його жанрові різновиди, усну форму побутування, варіативність, імпровізованість (групова форма, ігрові технології, демонстрування, ілюстрування, спів, художня оповідь, інсценізація). Наприклад, під час вивчення теми «Ліричні пісні» практикується робота у формі ансамблевого виконання родинно-побутових та суспільно-побутових пісень (випереджальні завдання: вивчити тексти напам'ять і послухати пісні за відповідним покликанням, щоб вивчити мелодію). Ансамблі (групи) студенти формуються самостійно ще під час виконання домашнього завдання (основний показник – місце проживання, наприклад, гуртожиток).

Інтегрування ігрових технологій у навчальний процес ефективно під час відтворення календарно- чи родинно-обрядових дійств, конкурсів, вікторин, наприклад «Конкурс на кращого знавця пареміографічних жанрів», «Конкурс на кращого оповідача казок», вікторини «Народні та літературні балади», «Українська народна поетична творчість в ілюстраціях відомих художників».

Опрацювання лекційного матеріалу (очно й дистанційно), який подано у формі мультимедійної презентації, відбувається із застосуванням стратегій критичного мислення (Халперн, 2000; King, Patricia M. & Kitchener, Karen Strohm, 1994): цілепокладання, читання із записами (переказ), формулювання запитань і пояснення, метод взаємних питань і відповідей, створення графічних систематизаторів, рефлексія, зворотній зв'язок «студенти-викладач». Ці стратегії адаптовано до форми та специфіки викладеного навчального матеріалу. Студенти орієнтуються на інструкцію, розміщену на слайді 2. (Овдійчук, 2020)

Передбачено виконання асоціативних, проблемних, пошукових завдань (наприклад, «Підберіть із художньої літератури приклади, де герої постійно конфліктують між собою і коли доречною буде приказка: «Найшла коса на камінь» і на тому ж слайді – візуальний супровід – ілюстрація з твору Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» або «Проаналізуйте літературні тексти, які вивчали за шкільною програмою, і напишіть назви творів та епізоди, у яких персонажі опиняються перед таким вибором. На слайді розміщена ілюстрація до роману Івана Багряного «Тигролови»). Інтегрування у навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє розширити діапазон можливостей вивчення дисципліни та покращити якість підготовки студентів не тільки з одного предмета, а й з низки курсів, які вивчаються на інтеграційній основі. Використання мережі Інтернет для перегляду мультимедійної презентації лекції, яка знаходиться на GOOLE-диску, перехід за покликаннями для виконання завдань (наприклад, «Поясніть значення фразеологізму «Каші не зварити». Далі на слайді вказано джерело «Український фразеологічний словник. З лексикографічної системи «Словники України» та URL). Таким чином інтегрується зміст кількох дисциплін: фольклору, історії української літератури, сучасної української літературної мови (розділ «Фразеологія»), а також відбувається інтеграція технологій, форм, видів діяльності. У результаті у студентів формуються інтеграційні знання, вміння і навички (художня оповідь; драматизація; асоціативна візуалізація; критичне читання, критичне та креативне мислення; інтерпретація змісту фольклорних творів із застосуванням словників). А також формуються ІКТ-компетентність.

Інтеграція сприйняття і розуміння фольклорних творів з іншими видами мистецтва: музикою, образотворчим мистецтвом театром, кіно – відбувається із застосуванням і в поєднанні традиційних та інноваційних форм, засобів і методів: аналіз тексту і мелодії; розпізнавання фольклорних елементів в образотворчих роботах, кіно та театральних виставах й виявлення естетичних, інформативних, ціннісних взаємозв'язків. Під час лекційних занять студенти мають змогу ознайомитися зі зразками аналізу творів: образотворчих, музичних, народнопоетичних. Це важливо з огляду на те, що під час самостійного виконання завдань вони матимуть орієнтир. Наприклад, кожен студент отримує індивідуальне завдання: послухати пісню, прочитати і проаналізувати текст і мелодію за схемою: 1) жанр, вид; 2) тема, мотив; 3) ключові образи; 4) художні засоби і їх роль у творенні образів, підсиленні головної думки; 5) мелодія (послухати пісню й охарактеризувати мелодію: її характер, лад, ритм, темп; 6) зіставити текст і мелодію (що додає мелодія, що підсилює,

що увиразнює). Яка роль мелодії відносно змісту тексту? 7) охарактеризувати особливості співу та гри, виконавську манеру (темп, тембр, динаміка, інтерпретація) (Овдійчук, 2020)

Завдання на розпізнавання фольклорних елементів (традицій, звичаїв, обрядів, поетичних творів, їх фрагментів) у живописних творах та особливості їхнього відтворення запропоновано таке: розглянути репродукцію картини (автор і назва приховані) і дати відповіді на запитання: Який родинний обряд зображено? Які можливі варіанти його завершення? Які тости можуть звучати? Який словесний супровід цього обряду? За елементами зображеного майбутні вчителі розпізнають обряд сватання, вказують на два варіанти завершення: подавання рушників або гарбуза, описують словесний супровід обряду. Інше завдання: Напишіть народнопісенні порівняння для характеристики дівчини та парубка, які зображені на ілюстрації О. Кульчицької до повісті «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського.

У результативному блоці моделі представлено компоненти інтеграційно-літературознавчої компетентності (ІЛК) на основі інтеграційного вивчення курсу «Фольклор»: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та відповідні їм критерії: мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-рефлексивний, креативно-діяльнісний. Означені компоненти стали передумовою для визначення показників і рівнів сформованості ІЛК під час вивчення курсу «Фольклор» на засадах інтеграції.

Результати (Results) З метою перевірки ефективності визначеної методики необхідно було визначення початкових рівнів сформованості компонентів інтеграційно-літературознавчої компетентності студентів за зазначеними у методологічній базі дослідження анкетуваннями та тестуваннями. Отримані дані представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця сформованості ІЛК майбутніх учителів української мови та літератури (доекспериментальне вимірювання)

Компоненти	Критерії	Рівні	Доекспериментальне вимірювання (%)	
			ЕГ	КГ
Мотиваційний	Мотиваційно-аксіологічний	Високий	19.6	19.9
		Середній	54.3	54.2
		Низький	26.1	25.9
Когнітивний	Когнітивно-рефлексивний	Високий	24.2	24.9
		Середній	58.9	57.1
		Низький	16.9	18
Діяльнісний	Креативно-діяльнісний	Високий	22.1	19.1
		Середній	54.8	56.1
		Низький	23.1	24.8

Як бачимо, до проведення експерименту за основними показниками сформованості ІЛК експериментальна та контрольна група є цілком схожими за усіма показниками (компонентами): мотиваційним, когнітивним, діяльнісним. У студентів переважає середній рівень сформованості ІЛК, високий рівень притаманний менше чверті опитаних.

Для реалізації завдання дослідження використовувалися квантитативні методи, зокрема такі як: оцінювання та аналіз результатів тестів, які виконували студенти обох груп; анкети для студентів та викладачів.

Після вивчення курсу «Фольклор» (в експериментальній групі – на інтеграційній основі, у контрольній – за традиційною методикою) за тими ж визначеними діагностиками були проведені повторні вимірювання. Їхні результати наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Порівняльна таблиця сформованості ІЛК майбутніх учителів української мови та літератури на основі інтеграційного вивчення курсу «Фольклор» (післяекспериментальне вимірювання)

Компоненти	Критерії	Рівні	Післяекспериментальне вимірювання (%)	
			ЕГ	КГ
Мотиваційний	Мотиваційно-аксіологічний	Високий	30.8	23.8
		Середній	57.9	53.5
		Низький	11.3	22.7
Когнітивний	Когнітивно-рефлексивний	Високий	40	26.9
		Середній	53.8	60.2
		Низький	6.2	12.9
Діяльнісний	Креативно-діяльнісний	Високий	33.8	19.5
		Середній	56.9	57.6
		Низький	9.3	22.9

Порівняння показників у табл. 3 свідчить про те, що позитивні зміни відбулись в усіх компонентах сформованості ІЛК майбутніх учителів української мови та літератури експериментальної та контрольної груп.

Хоча з аналізу результатів постекспериментального вимірювання видно зміни за усіма показниками, проте найсуттєвіші стосуються когнітивного компонента. За когнітивно-рефлексивним критерієм показники щодо рівня повноти і засвоєння інтеграційних знань з курсу «Фольклор» та розуміння живої культурної цінності усної народної творчості підвищилися значною мірою завдяки застосуванню стратегій критичного мислення та поєднанню критичного і креативного мислення, застосування рефлексії, внаслідок чого у студентів посилилася мотивація до самоосвіти, самовдосконалення, саморозвитку, до оволодіння основами інформаційно-комунікаційних технологій, а також поглибилося позитивне ставлення до майбутньої професії та до особистісної, громадської, творчої діяльності.

Обговорення результатів (Discussion). На третьому, підсумковому етапі дослідження було проведено обговорення вивчення дисципліни «Фольклор» на засадах інтеграції.

Відповідаючи на зазначені питання цього дослідження, зазначаємо:

1. Визначено необхідні педагогічні умови інтегрованого вивчення курсу «Фольклор»: забезпечення міждисциплінарної інтеграції (змістовий аспект); інтеграції технологій, форм, видів діяльності та інтеграції навчально-педагогічної взаємодії викладача і студента.

2. Передбачено інтеграцію на рівні змісту з дисциплінами, що належать до загального та професійного циклу підготовки та інтеграцію сприйняття і розуміння фольклорних творів з іншими видами мистецтва. Методичне забезпечення вивчення курсу «Фольклор» на засадах інтеграції розкрито через форми, технології, методи, засоби навчання, серед яких виокремлено такі, що допомагають зрозуміти, пояснити, розкрити специфіку фольклору, його жанрові різновиди, усну форму побутування, варіативність, імпровізованість (групова форма, ігрові технології, демонстрування, ілюстрування, спів, художня оповідь, інсценізація, ІКТ, стратегії критичного мислення).

3. З'ясовано, що інтегроване вивчення дисципліни «Фольклор» суттєво вплинуло на формування інтеграційно-літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови та літератури.

Узагальнення студентських відповідей щодо вражень та оцінки їхньої участі в експерименті дає нам змогу стверджувати, що більшість студентів вважає отриманий досвід справді цінним, важливим, цікавим. Студенти зазначають, що опрацювання мультимедійних лекцій допомогли їм краще усвідомити теоретичний матеріал за допомогою стратегій критичного мислення, а міждисциплінарна інтеграція дала можливість чітко зрозуміти взаємозв'язки фольклору з історією та культурою України, етнографічним краєзнавством; вступом до літературознавства; історією української літератури; сучасною українською літературною мовою. У реципієнтів значно зріс пізнавальний інтерес до усної народної творчості, що є символом національного духовного багатства українців, та до її вивчення у мистецькому контексті. Важливим набутком майбутні вчителі вважають інтеграційні знання, уміння й досвід: вивчення текстів і мелодій; спів; художня оповідь; драматизація; асоціативна візуалізація, екзистенціальне сприйняття фольклорних текстів та їхнє доречне використання у власному мовленні у різних сферах життя: побутовій, навчально-освітній, у майбутньому – у фаховій. Відзначають також учасники експериментального навчання й значне підвищення рівня освоєння ІКТ.

Студенти вказали на значний позитив зворотнього зв'язку: коментарі викладачів щодо виконаних завдань (дистанційно), взаємообмін запитаннями, поєднання оцінювання викладачем, самооцінювання і взаємооцінювання.

Висновки. На основі цих даних робимо висновок, що вивчення дисципліни «Фольклор» на засадах інтеграції є ефективним. Аналіз й узагальнення результатів проведеного педагогічного експерименту дозволяє стверджувати, що інтегроване вивчення дисципліни «Фольклор» позитивно впливає на ефективне вирішення освітньо-виховних завдань: формування фахових компетентностей, предметних результатів.

У нашому дослідженні проілюстровано застосування цього інтеграційного принципу викладання як засадничого, доведено, що він має низку переваг, зокрема, сприяє формуванню інтеграційно-літературознавчої компетентності, яка розвиває у майбутніх учителів української мови та літератури особистісний потенціал, когнітивну сферу, ціннісні орієнтири.

Перспективи наукових пошуків полягають у розробці моделей інтеграційного вивчення інших дисциплін літературознавчого циклу («Історія української літератури», «Історія зарубіжної літератури», «Вступ до літературознавства») у процесі підготовки майбутніх учителів української мови та літератури.

Список використаних джерел:

1. Базиль Л.О. Формування літературознавчої компетентності майбутніх словесників шляхом інтеграції історико-літературних курсів Current problems of human society development. *Materials digest of the VII-th International Scientific and Practical Conference (Odessa, London, July 21–28, 2011): International Academy of Sciences and Higher Education London, Great Britain*. P. 15–18. URL: <http://gisap.eu/ru/node/717>.
2. Bhasin V. Integration of Information and Communication Technology in Enhancing Teaching and Learning. *Contemporary Educational Technology*, 3(2), 130–140. URL: <https://doi.org/10.30935/cedtech/6073>.
3. Буровицька Ю. Інформаційно-комунікаційні технології у вищих навчальних закладах: алгоритм впровадження. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2016. Вип. 133. С. 23–26.
4. Вернигора О. Формування фольклористичної компетентності у майбутніх учителів української мови та літератури. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2016. Вип. 46. С. 124–128. URL: file:///C:/Users/Lilia/AppData/Local/Temp/Sitimn_2016_46_33.pdf.
5. Вовк М. Курс «український фольклор» у змісті професійної підготовки майбутніх філологів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 3(29). URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/2984>.

6. Вовк М.П. Компетентнісний підхід до аналізу сучасної системи фольклористичної підготовки майбутнього словесника-фольклориста фольклориста. *Проблеми освіти* : наук. зб. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС України. Київ, 2012. Вип. 70, ч. 1. С. 151–156.
7. Гончаренко С.У. Теоретичні основи дидактичної інтеграції у професійній і середній школі. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 2. С. 9–18.
8. Haynes, C. *Innovations in Interdisciplinary teaching*. Westport CT: Green-wood Press, 2002. 295 p.
9. Д'юї Д. Досвід і освіта. Львів : Кальварія, 2003. 84 с.
10. King A. (1995). Inquiring minds really do want to know: Using questioning to teach critical thinking. In D. F. Halpern & S. G. Nummedal (Eds.), *Psychologists teach critical thinking* [Special issue]. *Teaching of Psychology*, 22, 13–17.
11. King, Patricia M. & Kitchener, Karen Strohm (1994) *Developing Reflective Judgment*. Josey-Bass Publishers. San Francisco, CA.
12. Козловський Ю.М. Козловська І. М. Аспекти розвитку едукативної інтеграції. *Педагогічний альманах*. 2015. Випуск 25. С. 56–63.
13. Куцевол О.М. Інноваційні форми й методи організації самостійної роботи студентів у контексті методичної підготовки майбутніх учителів літератури. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, проблеми: зб. наук. праць*. Вип. 11. Київ, Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2006. С. 284–290.
14. Kucheruk, O. A., Karaman, S. A., Karaman, O. V., & Vinnikova, N. M. (2019). Using ict tools for forming professional competences of future teachers of the ukrainian language and literature. *Information Technologies and Learning Tools*, 71(3), 196–214. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v71i3.2814>.
15. Лілік О.О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів української літератури в умовах міжпредметної інтеграції. *Педагогічні науки*. 2017. Випуск LXXVIII. Том 2. С. 150–154.
16. Ліпман М. Критичне мислення: чим воно може бути? *Постметодика*. 2005. № 2(60). С. 33–41.
17. Навчальний план підготовки здобувачів вищої освіти. Галузь знань: Освіта/Педагогіка Спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова та література). Освітній рівень: Бакалавр (2018) ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'ячука» URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/istoriko-filologichnij/kafedra-ukrainskoi-movi-ta-literaturi/>.
18. Нічишина В.В. Про науково-теоретичні засади підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів на основі інтегративного підходу. *Наукові записки*. Сер. Пед. науки. Кіровоград. 2014. № 134. С. 178–182.
19. Овдійчук Л.М. *Календарно-обрядова творчість*. Мультимедійна презентація. 2020. URL: https://drive.google.com/file/d/1r7vtVwwV38UB2_4htIHMLSU_1sfICyz-/view?usp=sharing.
20. Овдійчук Л.М. *Пареміографія*. Мультимедійна презентація. 2020. URL: <https://docs.google.com/presentation/d/1ePsBB4zrNxU4WBTHXXI0CiKgnc5wesDhXM-2UthLy84/edit#slide=id.p1>.
21. Овдійчук Л.М. *Опитувальник для студентів Фольклор*. 2020. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1VnK7qfyquS76hiyBdGUUQa-wkQvN4djfrV2nqFdzuf8/edit?usp=sharing>.
22. Освітня професійна програма 014 Середня освіта (Українська мова та література) (2018) ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'ячука». URL: <http://www.megu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/OPP-2016-2018-uml.pdf>.
23. Освітня програма 014. 01 середня освіта (українська мова і література) (2019). Запорізький національний університет. URL: https://www.znu.edu.ua/opp2020/bak/fuf/-programa-serednya-osv__ta.pdf.
24. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури : монографія. Суми : ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.
25. Семенюк Г.Ф. Диференціація та інтеграція змісту освіти. *Постметодика*. 1994. № 2. С. 12–16.
26. Словник української мови: в 11 томах. 1973. Том 4. С. 35. URL: http://ukrlit.org/slovnky/slovnuk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh/%D1%96%D0%BD~.
27. Скорина Л.П. Латинсько-український, українсько-латинський словник. Київ : Обереги, 2004. 448 с.
28. Халперн Д. Психологія критического мышлення. Петербург : Питер, 2000. 512 с.
29. Фольклор. Силабус навчальної дисципліни / Криворізький державний педагогічний університет. 2020. URL: https://drive.google.com/file/d/1xxql2om6sSo_pgAOoOJZYNKfO29k2vCq/view.

References:

1. Bazyl, L. O. (2011) Formuvannia literaturoznavchoi kompetentnosti maibutnikh slovesnykiv shliakhom intehratsii istoriko-literaturnykh kursiv [Development of literary competence of future linguists through the integration of historical and literary courses] // *Current problems of human society development* : Materials digest of the VII-th International Scientific and Practical Conference (Odessa, London, July 21-28, 2011): International Academy of Sciences and Higher Education London, Great Britain, r. 15–18. URL: <http://gisap.eu/ru/node/717> [in Ukrainian]
2. Bhasin, B. (2012). Integration of Information and Communication Technology in Enhancing Teaching and Learning. *Contemporary Educational Technology*, 3(2), 130-140. <https://doi.org/10.30935/cedtech/6073>
3. Burovytska, Yu. (2016) Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii u vyshchyykh navchalnykh zakladakh: alhorytm vprovadzhennia. [Information and communication technologies in higher educational institutions: implementation algorithm]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky*. 2016. Vyp. 133. S. 23-26. [in Ukrainian]
4. Vernyhora O. (2016). Formuvannia folklorystychnoi kompetentnosti u maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy ta literatury. [Development of folklore competence in future teachers of Ukrainian language and literature] *Suchasni informatsiini*

- tehnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy.* Vyp. 46. S. 124–128. URL: file:///C:/Users/Lilia/AppData/Local/Temp/Sitimn_2016_46_33.pdf [in Ukrainian]
5. Vovk, M. (2013) Kurs «ukrainskyi folklor» u zmistu profesiinnoi pidhotovky maibutnikh filolohiv [Ukrainian folklore course = in the content of professional training of future philologists]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 3 (29). URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/2984> [in Ukrainian]
 6. Vovk, M.P. (2012) Kompetentisnyi pidkhid do analizu suchasnoi systemy folklorystychnoi pidhotovky maibutnoho slovesnyka-folklorysta folklorysta. [Competence approach to the analysis of the modern system of folkloristic training of the future linguists and folklorists.] *Problemy osvity: nauk. zb. / In-t innovatsiinykh tekhnologii i zmistu osvity MONMS Ukrainy. K., Vyp. 70, ch. 1. S. 151–156.* [in Ukrainian]
 7. Honcharenko, S. U. (1997) Teoretychni osnovy dydaktychnoi intehratsii u profesiinii i serednii shkoli [Theoretical foundations of didactic integration in vocational and secondary school] // *Pedahohika i psykholohiia. № 2. S. 9–18.* [in Ukrainian]
 8. Haynes, C. (2002) *Innovations in Interdisciplinary teaching.* Westport CT: Green-wood Press, 295 p.
 9. D'uii D. (2003) *Dosvid i osvita.* [Experience and education] Lviv: Kalvariia, 84 s. [in Ukrainian]
 10. King A. (1995). Inquiring minds really do want to know: Using questioning to teach critical thinking. In D. F. Halpern & S. G. Nummedal (Eds.), *Psychologists teach critical thinking* [Special issue]. *Teaching of Psychology*, 22,13-17.
 11. King, Patricia M. & Kitchener, Karen Strohm (1994) *Developing Reflective Judgment.* Josey-Bass Publishers. San Francisco, CA.
 12. Kozlovskiy, Yu. M. Kozlovskaya, I. M. (2015) *Aspekty rozvytku edukatsiinoi intehrolohi.* *Pedahohichniy almanakh.* Vypusk 25. S. 56-63. [in Ukrainian]
 13. Kutsevol, O. M. (2006) *Innovatsiini formy y metody orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv u konteksti metodychnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv literatury.* [Innovative forms and methods of organizing independent work of students in the context of methodical training of future teachers of Literature] *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, problemy: zb. nauk. prats.* Vyp. 11. K., Vinnytsia : DOV «Vinnytsia». S. 284-290. [in Ukrainian]
 14. Kucheruk, O. A., Karaman, S. A., Karaman, O. V., & Vinnikova, N. M. (2019). Using ict tools for forming professional competences of future teachers of the ukrainian language and literature. *Information Technologies and Learning Tools*, 71(3), 196–214. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v71i3.2814>
 15. Lilik, O. O., (2017) *Osoblyvosti profesiinnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv ukrainskoi literatury v umovakh mizhpredmetnoi intehratsii.* [Peculiarities of professional training of future teachers of Ukrainian literature in the conditions of interdisciplinary integration] *Pedahohichni nauky.* Vypusk LXXXVIII. Tom 2. S.150-154. [in Ukrainian]
 16. Lipman, M. (2005) *Krytychne myslennia: chym vono mozhe buty?* [Critical thinking: what can it be?] *Postmetodyka* N2 (60). S. 33–41. [in Ukrainian]
 17. *Navchalnyi plan pidhotovky здобувачив вищої освіти.* [Curriculum for higher education. Haluz znan: Osvita/ Pedahohika Spetsialnist 014 Serednia osvita (Ukrainska mova ta literatura). Osvitnii riven: Bakalavr (2018) PVNZ «Mizhnarodnyi ekonomiko-humanitarnyi universytet imeni akademika Stepana Dem'ianchuka» URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/istoriko-filologichnij/kafedra-ukrainskoi-movi-ta-literaturi/>
 18. Nichyshyna, V. V. (2014) *Pro naukovo-teoretychni zasady pidvyshchennia efektyvnosti profesiinnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv na osnovi intehrativnoho pidkhodu.* [On scientific and theoretical fundamentals of increasing efficiency of professional training of future teachers based on the integrative approach] *Naukovi zapysky. Ser. Ped. nauky.* Kirovohrad, 134. S. 178–182.
 19. Ovdiiichuk, L. M. (2020) *Kalendarsno-obriadova tvorchist* [Calendar-based ritual art] *Multymediina prezentatsiia.* URL: https://drive.google.com/file/d/1r7vtVwwV38UB2_4htIHMSU_1sfiCyz/view?usp=sharing [in Ukrainian]
 20. Ovdiiichuk, L.M. (2020) *Paremiografia.* [Paremiography] *Multymediina prezentatsiia.* URL: <https://docs.google.com/presentation/d/1ePsBB4zrNxU4WBTHXXiOCiKgnC5wesDhXM-2UthLy84/edit#slide=id.p1>
 21. Ovdiiichuk, L.M. (2020) *Opytuvalnyk_dlia studentiv_Folklor* [Questionnaire_for_Students_Folklore] <https://docs.google.com/forms/d/1VnK7fyquS76hiyBdGUUQawKQvN4djfrV2nqFdzuf8/edit?usp=sharing>
 22. *Osvitnia profesiina prohrama.* [Professional Education Program] 014 Serednia osvita (Ukrainska mova ta literatura) (2018) PVNZ «Mizhnarodnyi ekonomiko-humanitarnyi universytet imeni akademika Stepana Dem'ianchuka» URL: <http://www.megu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/OPP-2016-2018-uml.pdf>
 23. *Osvitnia prohrama* [Education Program] 014. 01 serednia osvita (ukrainska mova i literatura (2019). Zaporizkyi natsionalnyi universytet, URL: https://www.znu.edu.ua/opp2020/bak/fuf/-programa-serednya-osv_ta.pdf
 24. Semenoh O.M. (2005) *Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury: Monohrafiia.* [Professional training of future teachers of Ukrainian Language and Literature.] Sumy: VVP “Mriia-1” TOV. 404 s.
 25. Semeniuk H.F. (1994) *Dyferentsiatsiia ta intehratsiia zmistu osvity* [Differentiation and integration of educational content] // *Postmetodyka.* No2.–S. 12-16. [in Ukrainian]
 26. *Slovyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh* [Dictionary of the Ukrainian language] (1973). Tom 4. S. 35. URL: http://ukrlit.org/slovyk/slovyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh/%D1%96%D0%BD~ [in Ukrainian]
 27. Skoryna, L. P. (2004) *Latynsko-ukrainskyi, ukrainsko-latynskyi slovyk* [Latin-Ukrainian, Ukrainian-Latin dictionary] / Oberehy, 448 s. [in Ukrainian]
 28. Khalpern, D. (2000) *Psykholohiia krytycheskogo myshlenia* [Psychology of critical thinking] Peterburg : Pyter. 512 s. [in Russian]
 29. *Folklor. Syllabus navchalnoi dystsypliny* [Folklore. Syllabus of academic discipline.] (2020) *Kryvorizkyi derzhavnyi pedahohichniy universytet.* URL: https://drive.google.com/file/d/1xxql2om6sSo_pgAOoOJZYNKfO29k2vCq/view [in Ukrainian]